

Klassiker i internationell toppklass

John C Watkinson, Mark N Gaze, Janet A Wilson. **Stell and Maran's head and neck surgery**. 4th ed. 520 sidor. Oxford: Butterworth Heinemann, 2001. ISBN 0-7506-3366-2.

Recensent: Matti Anniko, professor, öron-, näs- och halskliniken, Akademiska sjukhuset, Uppsala.

II Det har gått nästan 30 år sedan Stell och Maran, två engelska kirurger verksamma inom behandlingen av cancer inom huvud- och halsområdet, publicerade den första utgåvan. Denna var en ganska liten men praktiskt inriktad lärobok för kirurgisk och strålterapeutisk handläggning av elakartade tumörer inom detta område. Läroboken spreds vida omkring i världen. Den omarbetades av författarna 1978 och 1993 och rönste stor framgång efter varje revision. Nu har den reviderats ånyo men av en ny generation huvud- och halskirurger och en onkolog, fostrade i de ursprungliga författarnas anda.

Utökad volym

Efter varje bearbetning har bokens volym successivt ökat men i takt med att nytt kunskapsstoff tillkommit. Ämnesområdet är generellt svårt, eftersom det inbegriper tumörer som kan interferera med såväl vitala funktioner inom andningsvägar, munhåla-svalg, syn, blodcirkulationen till hjärnan osv, som kosmetiskt inom ansikte och hals. Möjligheter finns nu att göra omfattande kirurgiska ingrepp för att få bort cancer inom huvud- och halsområdet och samtidigt rekonstruera så att patienten kan återfå såväl funktion som kosmetik.

Diagnostik och praktisk handläggning

Författarna har på ett systematiskt sätt gått igenom varje del inom huvud- och halsområdet och beskriver diagnostik och praktisk handläggning. Problem och fallor i handläggningen belyses. Faktarutor sammanfattar på ett överskådligt sätt den viktigaste informationen. Bakgrundsinformation i form av molekylär-

biologi, genetik, tumörimmunologi och epidemiologi belyses på ett väl avvägt sätt. Rekonstruktionsdelen har fått betydande utrymme och detta med rätta. Dagens kunskap möjliggör framgångsrik behandling av mycket stora tumörer inom huvud- och halsområdet.

Man har på ett mycket balanserat sätt diskuterat avvägningen mellan kirurgi och olika former av strålbehandling vid behandling av tumörer inom de olika delarna av huvud- och halsområdet.

Bra illustrationsmaterial

Boken innehåller ett omfattande och lättfattligt illustrationsmaterial i form schematiska teckningar och operationsbilder, där man steg för steg kan följa den kirurgiska handläggningen. Även denna utgåva är således mycket praktiskt inriktad.

Hög vetenskaplig halt

Den vetenskapliga aktualiteten och kvaliteten är mycket hög. Boken har ett stort värde för alla specialister som är inbegripna i handläggning och behandling av patienter med huvud- och halscancer. Jag har under två decennier fokuserat mig på kirurgisk behandling av huvud- och halscancer och har med mycket stor behållning tagit del av den drygt 500 sidor tjocka läroboken.

Läkaresällskapet och steriliseringarna

Niels Lynöe. **Rasförbättring genom sterilisering. Ett försök att värdera dåtidens handlingar**. 136 sidor. Stockholm: Svenska Läkaresällskapet och Förlagshuset Gothia AB, 2000. ISSN 0284-5342.

Recensent: Ulf Schöldström, f d utredningschef, Sveriges läkarförbund

II Det är knappast överord att säga att Maciej Zarembas DN-artiklar om den

svenska steriliseringspolitiken under 1930- och 1940-talen slog ned som en bomb i sensommarstiltjen 1997. De ledde till stor debatt, och både politiker och läkare ägnade sig åt att granska vad deras företrädare hade tänkt och gjort under den aktuella perioden. En statlig utredning tillsattes som så småningom ledde till ekonomisk gottgörelse för de drabbade som ännu levde. Både Läkarförbundet och Läkaresällskapet gjorde egna granskningar av organisationernas och läkarkårens roll i steriliserings- och befolkningspolitiken. Läkartidningen publicerade förbundets material i artikelserien »Läkarna och tidsandan« (nr 99/45–47).

Undersökningen komplett i skrift

Läkaresällskapet uppdrog åt socialmedicinaren Niels Lynöe att gå igenom sällskapets sammanträdesprotokoll och andra relevanta handlingar. En sammanfattning av undersökningen publicerades i Läkartidningen nr 00/30–31. Nu föreligger hela undersökningen i skriftserien Svensk medicin.

Det är en grundlig genomgång som Lynöe har gjort för tiden 1920–1974 av tre källor, nämligen protokollen från sällskapets s k tisdagssammankomster samt de vetenskapliga tidskrifterna »Handlingarna« och »Hygiea«. Som bakgrund ges en översikt av den internationella diskussionen om rasbiologi och förekomsten av rasbiologiskt tänkande i Sverige.

Ingen stor fråga

Lynöe konstaterar att steriliseringsfrågan fick ganska liten spontan uppmärksamhet i Läkaresällskapet. (Inom parentes sagt gav genomgången av Läkarförbundets remissyttranden m m samma bild för förbundets vidkommande.) Den diskuterades främst när remissvar skulle lämnas på de olika lagstiftningsförslagen och på betänkanterna från Befolkningssamfundet. Föredrag och uppsatser om ärftlighetsfrågor och rasbiologi är också tunnsådda i tidskrifterna.

Få personer hade ytterlighetsåsikter

Debatten under tisdagssammankomsterna uppvisade både stöd för och kritik av ras- och arvsbiologiskt tänkande, men det var få personer som stod för ytterlighetsåsikterna. Ett källkritiskt problem som Lynöe inte tar upp är hur representativ debatten var. Tisdagsmötena var (och är) öppna medlemsmöten och inte sammanträden i en vald församling. Det är möjligt, eller till och med troligt, att de som deltog i sammankomsterna när steriliseringsfrågan stod på dagordningen både var särskilt intresserade av ämnet

och hade mer bestämda åsikter än genomsnittsläkaren.

Anpassning till tidsandan

Lynöe finner att Läkaresällskapet inledningsvis var skeptiskt inställt till sterilisering på eugenisk indikation på grund av att kunskapen om ärftlighetens betydelse för sinnesjukdom och mentala handikapp var så ofullständig. Allt eftersom 1930-talet framskred, uppluckrades dock motståndet, trots att några nya vetenskapliga rön inte hade gjorts. Det var fråga om en anpassning till rådande tänkesätt och en känsla av att det var utsläpplöst att spjärna emot utvecklingen.

Som titeln anger försöker också Lynöe att göra en etisk bedömning av läkarnas deltagande i steriliseringspolitiken med utgångspunkt i dåtidens kunskaper och värderingar. En intressant parallell dras till de etiska grundsatser som år 1996 tillämpades av en amerikansk utredning om personer som i experimentsyfte hade utsatts för joniserande strålning 1944–1976.

Nyttig påminnelse

Lynöes skrift är en nyttig påminnelse om hur lätt det är att påverkas av tidsandan och hur svårt det är att retroaktivt bedöma tidigare generationers handlingar. Det är en bra dokumentation som både kan läsas enskilt och användas som grundmaterial vid etiska seminarier på olika stadier av läkarutbildningen.

Ett måste vid behandling av katastroffer

Per-Olof Michel, Tom Lundin, Ulf Otto. **Psyko-traumatologi**. 247 sidor. Lund: Studentlitteratur, 2001. ISBN 91-44-01369-8.

Recensent: Jan-Otto Ottosson, professor emeritus i psykiatri, Göteborg.

■ Bokens närmaste föregångare är den av bl a Ulf Otto och Tom Lundin utgiv-

na »Katastrof- och försvarspsykiatri« från 1986. Sedan dess har mänskligheten drabbats av såväl nya krig som civila katastrofer, och kunskapen om reaktionerna på psykiska trauman av olika slag har fördjupats.

Det aktuella kunskapsläget sammanfattas på ett utomordentligt sätt av landets främsta experter på området. Bokens höga aktualitet framgår av ett stort antal referenser från senare år och erfarenheter från katastrofer i vårt eget land gör boken särskilt intressant för svenska läsare.

Föredömligt pedagogisk

Framställningen är pedagogiskt föredömlig, särskilt när det framhålls att de stressrelaterade psykiska störningarna inte är begränsade till akuta stressreaktioner, anpassningsstörningar och posttraumatiskt stressyndrom (PTSD) utan även omfattar en rad andra psykiska störningar som ofta förekommer i olika kombinationer. Genom att utgå från det psykiska traumat i stället för från den psykiatriska diagnosen får man en välbehövlig förskjutning av balansen från ensidigt deskriptiv till kausal. På det sättet fördjupas och nyanseras den ofta summariskt använda axel IV i DSM-IV.

Patologisk sorg beskrivs

Särskilt förtjänstfull är beskrivningen av patologisk, även kallad traumatisk eller komplicerad sorg och de faktorer som disponerar härför. Hit hör bl a plötslig och oväntad död under dramatiska omständigheter och avsaknad av en död kropp att dra försorg om. Det kan förklara reaktionerna hos många av de anhöriga till Estonia-offren.

Utbrändhet avhandlas

Likaså värdefull är framställningen av utbrändhet som leder till att allt fler blir långvarigt sjukskrivna på moderna arbetsplatser.

I den i övrigt fylliga framställningen av det fysiologiska underlaget kunde det varit värt att nämna att den goda effekten av avslappningsbehandling sannolikt medieras av antistresshormonet oxytocin.

Nyanserade behandlingsråd

Behandlingsråden verkar kloka och nyanserade men det kunskapsbaserade underlaget är ännu bräckligt, både när det gäller farmakologisk behandling och psykoterapi. Detta är dock inte unikt för stressrelaterade psykiska störningar.

Boken är ett måste för de många som i olika roller kan komma i kontakt med katastroffer. ●

Beställning

Läkartidningen

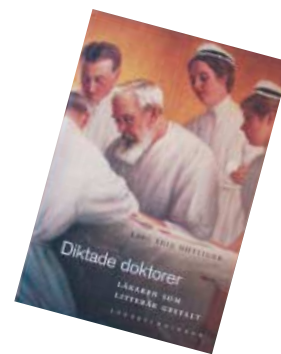
Lars Erik Böttiger, professor i invärtes medicin, gav 1994 ut boken »Litterära läkare« som behandlade läkare som övergått till författarbanan. Nu presenterar han en bok med omvända förtecken, nämligen hur läkarna har skildrats i litteraturen, såväl av läkare som av lekmän.

»Böttiger har gjort en närmast fullständig och systematisk djupdykning i skönlitteratur och dramatik genom fyra–fem sekler, från Shakespeare, Rabelais och Molière fram till våra dagar. Med stor sakkänedom och mycken vishet guidar oss Böttiger genom läkarskildringarnas historia och ger därmed läsaren såväl ny kunskap som fördjupade insikter.«

Utdrag ur recension av Matts Lindberg, Bibliotekstjänst

Pris 235 kronor

Diktade doktorer

Beställer härmed.....ex av »Diktade doktorer»

.....
namn

.....
adress

.....
postnummer

.....
postadress

Insändes till **LÄKARTIDNINGEN**
Box 5603
114 86 Stockholm

Faxnummer: **08-20 74 35**

www.lakartidningen.se
under särtryck, böcker